Samopodoben *„Óblak ťa“*

Νεφέλην σε φωτός

Ѻ́блакꙋ тѧ̀ свѣ́та

Samopodoben *„Óblak ťa“* má v strednobyzantských prameňoch miesto v katalógoch bohorodičnov a krestobohorodičnov, ale jeho liturgická lokalizácia nám nie je známa. Až v novobyzantskej ére získava funkciu bohorodična na stichovne malej večierne, kde sa nachádza doteraz.

Podľa jeho vzoru sa spievajú dve stichiry počas Veľkého pôstu (3. týždeň, večiereň na piatok, a 6. týždeň, večiereň na pondelok). Ich textová štruktúra je až na jedno-dve slová zhodná s pravzorom a aj nápev je v dostupných strednobyzantských prameňoch pomerne stabilný. Zásadné odchýlky konštatujeme len v jednom kóle (5.2), ostatné sú variantnými zneniami rovnakej formuly.

V ruských neumových prameňoch, ktoré sú nám dostupné, nachádzame (sporadicky) vlastný samopodoben až v rukopisoch zo 17. storočia, v osobitnej kapitole *bohorodičnov a krestobohorodičnov* bez presného liturgického miesta. Zmena prichádza s Nikonovou reformou, keď podľa aktuálneho gréckeho vývoja stichira dostáva miesto na malej večierni. Jej nápev, už v kyjevskej notácii (S460,SI), je však nový a nemá s pôvodným nápevom v neumoch nič spoločné.

Dve stichiry z Veľkého pôstu, predpísané na tento podoben, sú doložené v rukopisoch 16. aj 17. storočia. Nápev je zhruba rovnaký ako pri neumovom samopodobene, môžeme teda konštatovať existenciu vzťahu vzor – obraz, na základe čoho má vôbec zmysel skúmať stichiru „Óblak ťa“ ako samopodoben.

Pramene – strednobyzantské:	**N, T** (transkripcia: Tillyard, *Hymns of the oktoechus*)
	A (Sticherarium Ambrosianum A139, transkripcia naša)
– ruské, 16-17. stor.:	**S445 (=S435)** – samopodoben
	S411,414,447 – pôstne stichiry „na podoben“

© 2010 irmologion.nfo.sk

Text – samopodoben:

Νεφέλην σε φωτός 6 αϊδίου, Παρθένε, 7
ο Προφήτης ωνόμασεν, 8 //

εν σοί γάρ 3 ως υετός επί πόκον, 8
καταβάς ο Λόγος τού Πατρός, 9 καί εκ σού ανατείλας, 7
τόν κόσμον εφώτισε, 7
τήν πλάνην κατήργησε, 7 /

Χριστός ο Θεός ημών, 7 //

αυτόν ικετεύουσα 7
εκτενώς * Παναγία, δεόμεθα, 11 //

μή παύση * υπέρ ημών, 7 τών αληθή Θεοτόκον 8
ομολο- -γούντων σε. 6

Texty pôstnych stichír:

Τήν τρίτην τών σεπτών, Νηστειών Εβδομάδα,
Χριστέ Λόγε περάσαντες,
τό ξύλον τού ζωηφόρου Σταυρού σου,
κατιδείν αξίωσον ημάς καί σεπτώς προσκυνήσαι,
καί άσαι * επαξίως,
δοξάσαι * τό κράτος σου,
υμνήσαι * τά Πάθη σου, //
προφθάσαι τήν ένδοξον
καθαρώς, καί άγίαν * Ανάστασιν, //
τό Πάσχα * τό μυστικόν, δι' ού Αδάμ επανήλθεν,
εις τόν Παράδεισον.

Τήν έκτην τών σεπτών, Νηστειών Εβδομάδα,
προθύμως απαρχόμενοι,
Κυρίω, προεόρτιον ύμνον, 7
τών Βαϊων άσωμεν πιστοί, ερχομένω εν δόξη,
δυνάμει * θεότητος,
επί τήν * Ιερουσαλήμ,
νεκρώσαι * τόν θάνατον,
διό ετοιμάσωμεν
ευσεβώς, τά τής νίκης σύμβολα, //
τούς κλάδους * τών αρετών, τό Ωσαννά * εκβοήσαι,
τώ Ποιητή τού παντός. 7

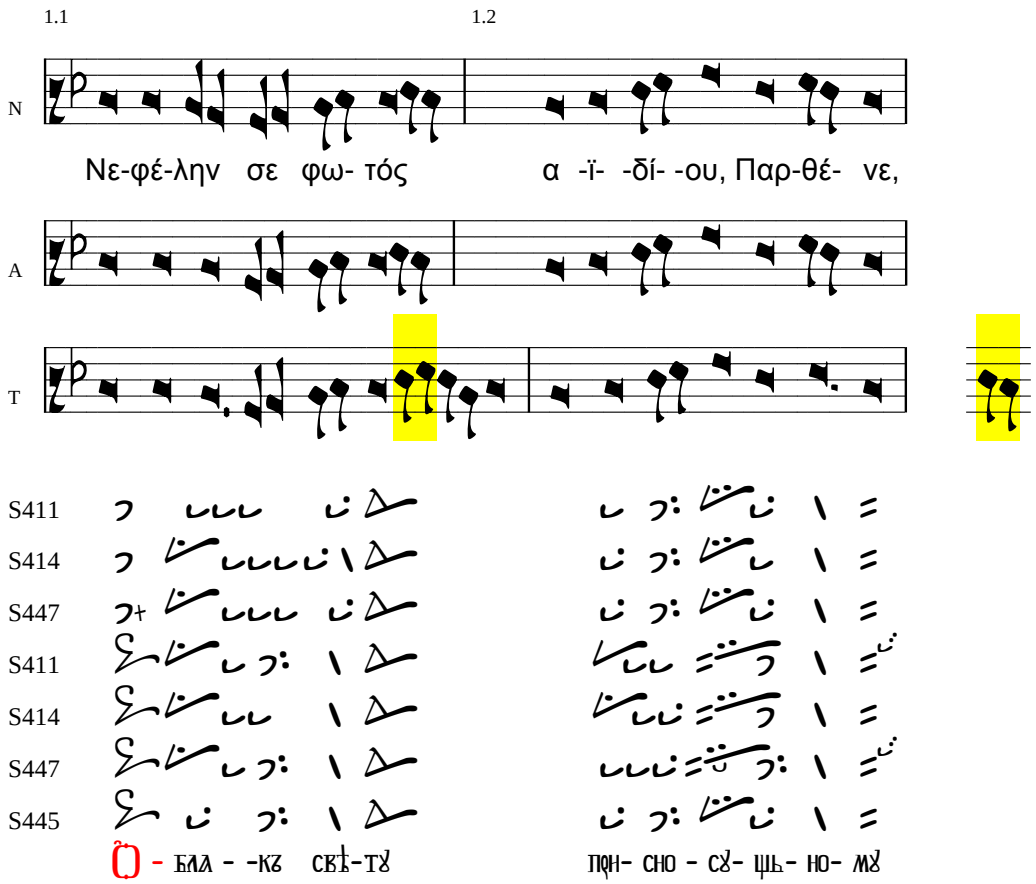

1.1 Úvodný popevok je nie celkom jasný. Grécka formula zodpovedá znamennej *rymze* s mierne (N, A) či bohatšie (T) rozdrobenou finálou. Znamenný variant je nejednotný, osciluje medzi *rymzou s paukom* (popevok nemá obdobu v 1. hlase ZR), čo zodpovedá gréckemu T, a štandardným paukom, čo je už nepochybne ruská asimilácia.

1.2 Grécke pramene sa zhodujú jednoznačne na formule *taganec*. Tú okrem jednej z pôstnych stichír nachádzame aj v ZR.

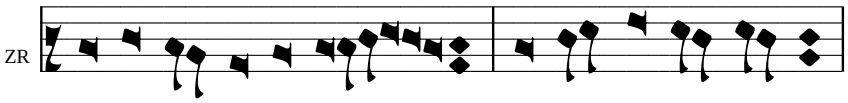

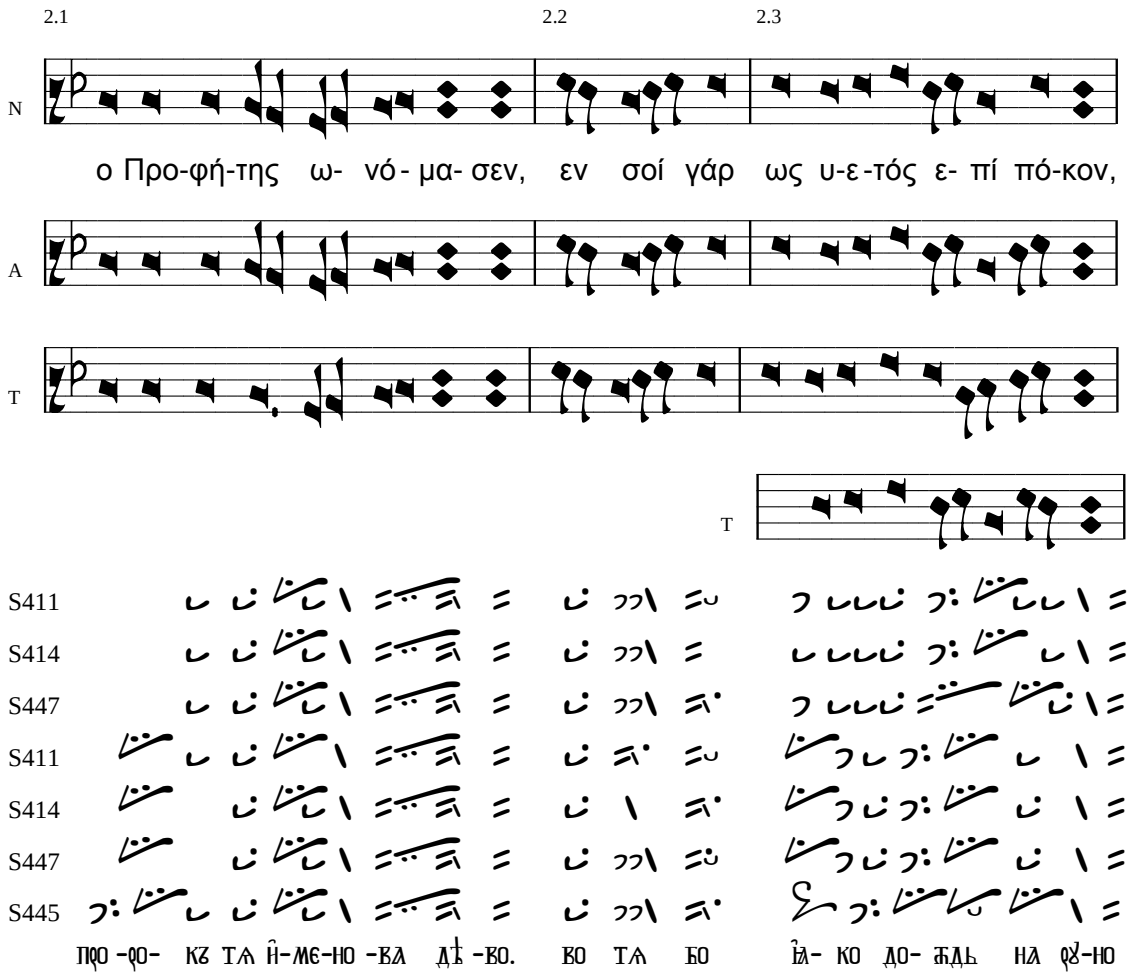

2.1 Grécka formula je predobrazom *pastely*, čo je v súlade s neumami ZR.

2.2 Grécka formula melodicky zodpovedá *derbici* 3. hlasu. V jednej z pôstych stichír (T) na jej začiatku skutočne stojí martyria 3. hlasu. Znamenné neumy zodpovedajú *derbici*, pričom sa zvlášť zdôrazňuje rozdrobenie finály. *Derbica* síce nie je popevkom 1. hlasu, avšak jej výpožička z 3. hlasu má analógiu v stupňových antifónach.

2.3 Grécka formula nemá presného dediča v ZR, patrí však do kategórie *taganec – prihlaska*. Znamenné neumy prevažne vyjarujú *taganec*, v S445 a azda aj S411 *prihlasku*.

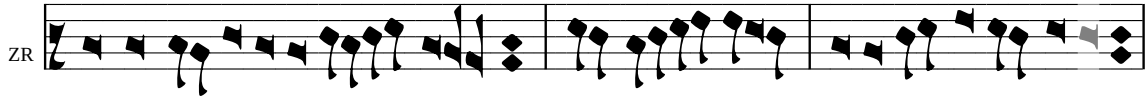

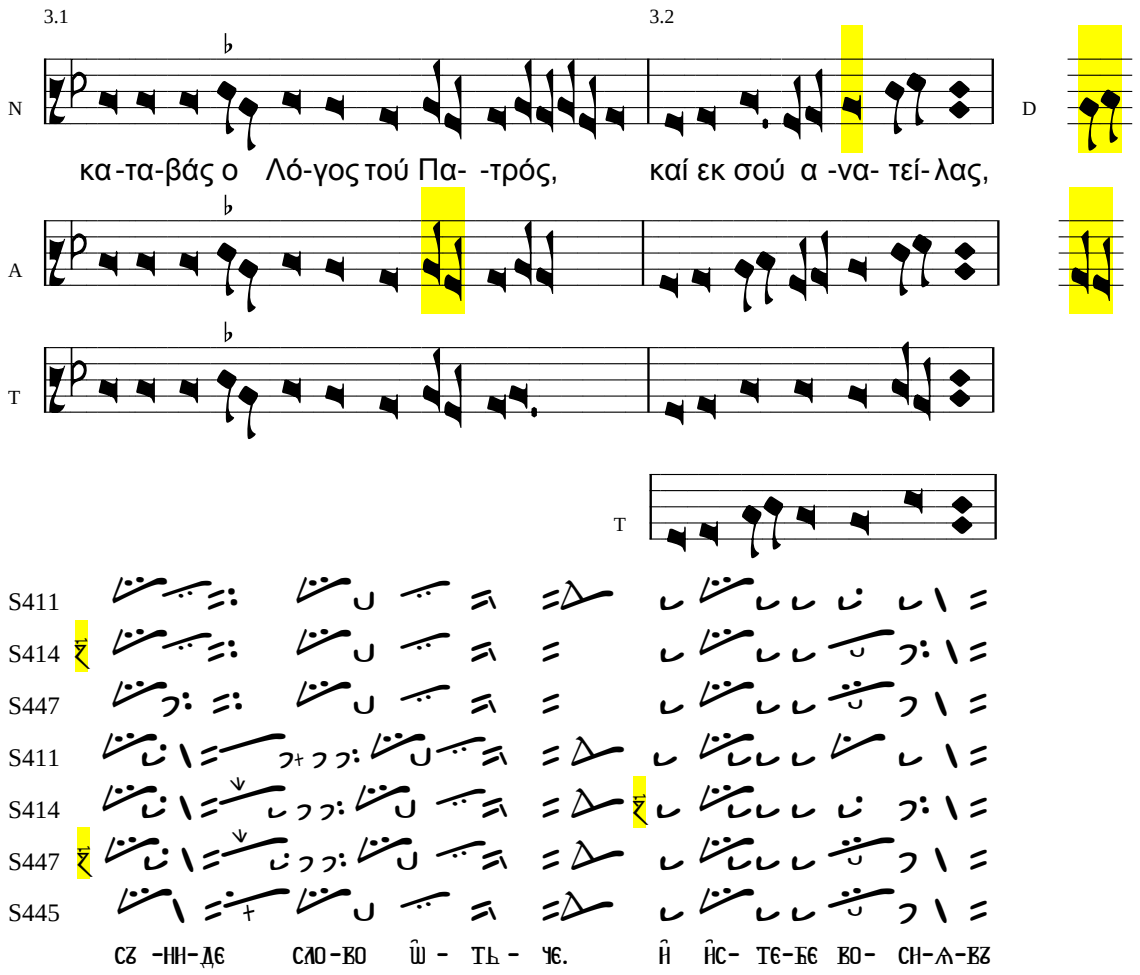

3.1 Zápis v niektorých znamenných prameňoch uvádza na začiatku tohto kóla číslicu 7, čo je pravdepodobne martyrion (odklon do) 7. hlasu. Grécka melódia naozaj zodpovedá predchodcovi znamennej *prekladky* (typ II) zo 7. hlasu. Ruské neumy tu však majú spojenie krátkeho *vozmeru (prechvatu)* a bežnej *mreže* (melódia je v 7. aj 1. hlase rovnaká). Finála je rozvinutá *paukom*, čo je melodicky možné iba pri *mreži*. V prípade *podkladca* by pauk musel byť nižší (ako napr. v 2. hlase) – to by však bolo v súlade s gréckym znením.

3.2 Znamenné neumy vyjadrujú *rafatku*, poprípade *rymzu*. Grécka formula vzdialene pripomína #*vozmer*, prípadne *taganec* 3. hlasu.

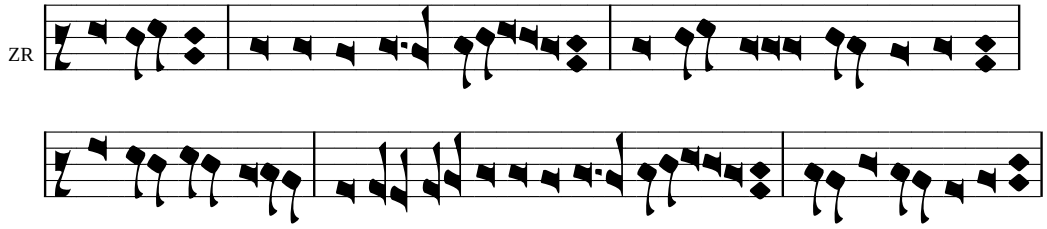

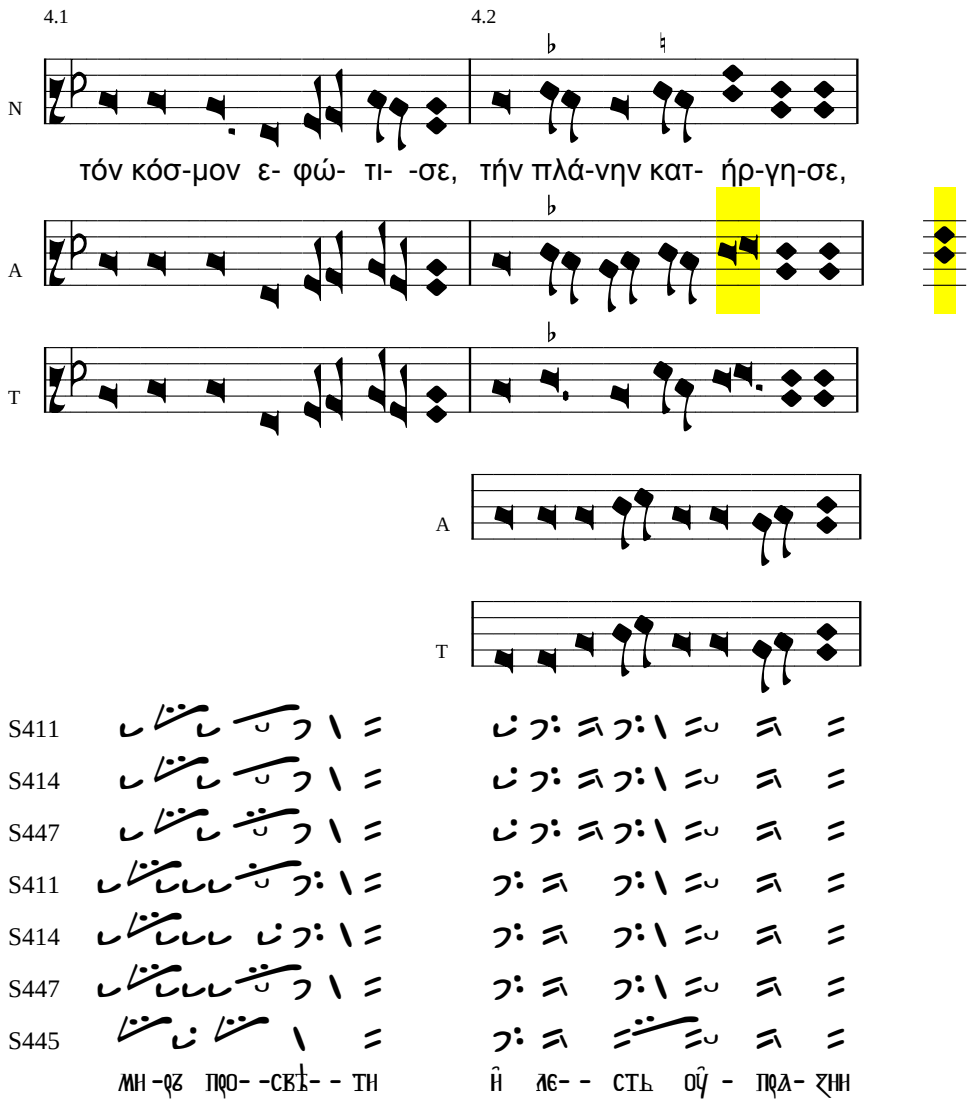

4.1 Znamenný zápis vyjdruje *rafatku*, len v S445 je *prihlaska*. V gréckych prameňoch je *#rymza* s neštandardnou o terciu nižšou finálou, ktorá má v ZR zhruba rovnaký neumový zápis ako *rafatka.*

4.2 Znamenné neumy sa zhodujú na *kulizme strednej*. V gréckom nápeve je formula *#kimza*,ktorá má v ZR rovnaký zápis kadencie ako *kul. stredná.*

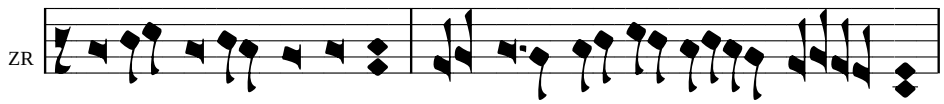

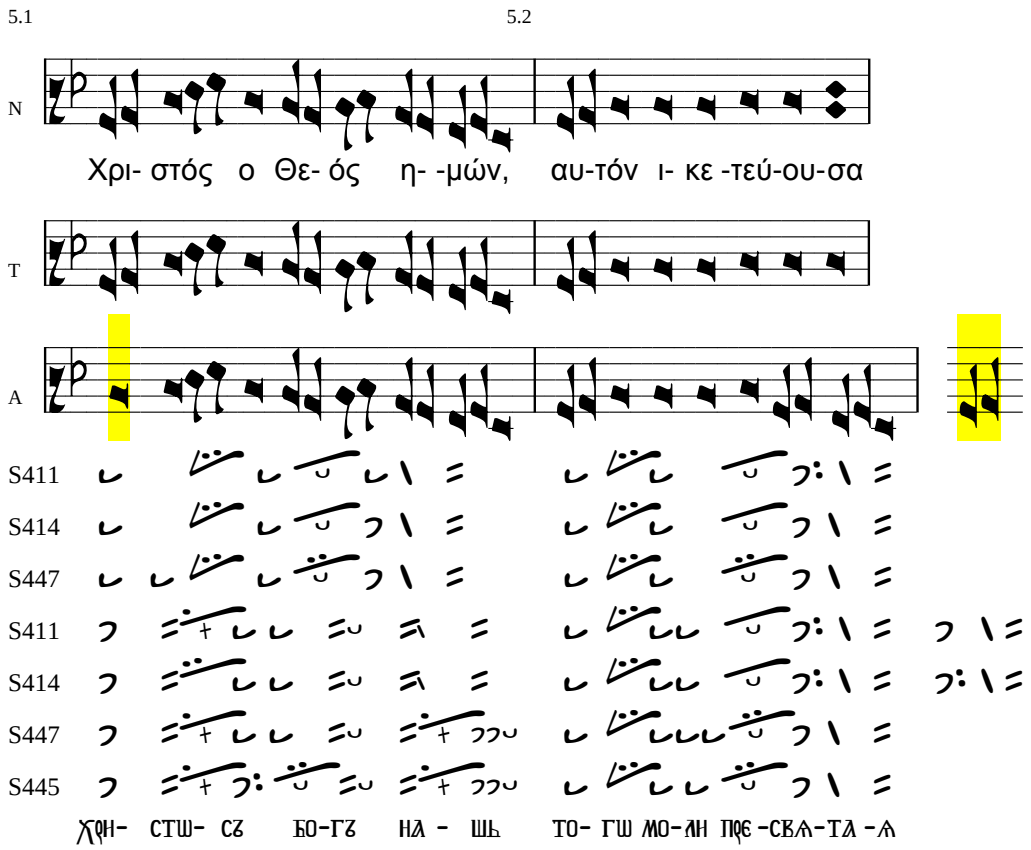

5.1 Grécka formula má ako protipól v ZR najčastejšie *prihlasku zavodnú nízku*. Rozdrobenie finály zodpovedá znamennej *chamile* na konci *dolinky*. To je azda dôvodom, prečo sa v niektorých ruských rkp. na tomto mieste vyskytuje *dolinka s chamilou*. V iných je *kimza* alebo *rafatka*, čo nemá v gréckej formuli oporu.

5.2 Znamenná *rafatka* nemá oporu v gréckych nápevoch.

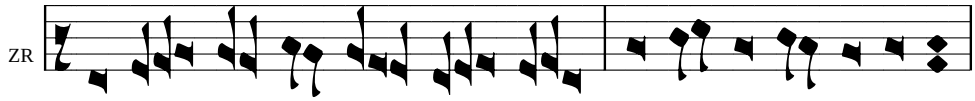

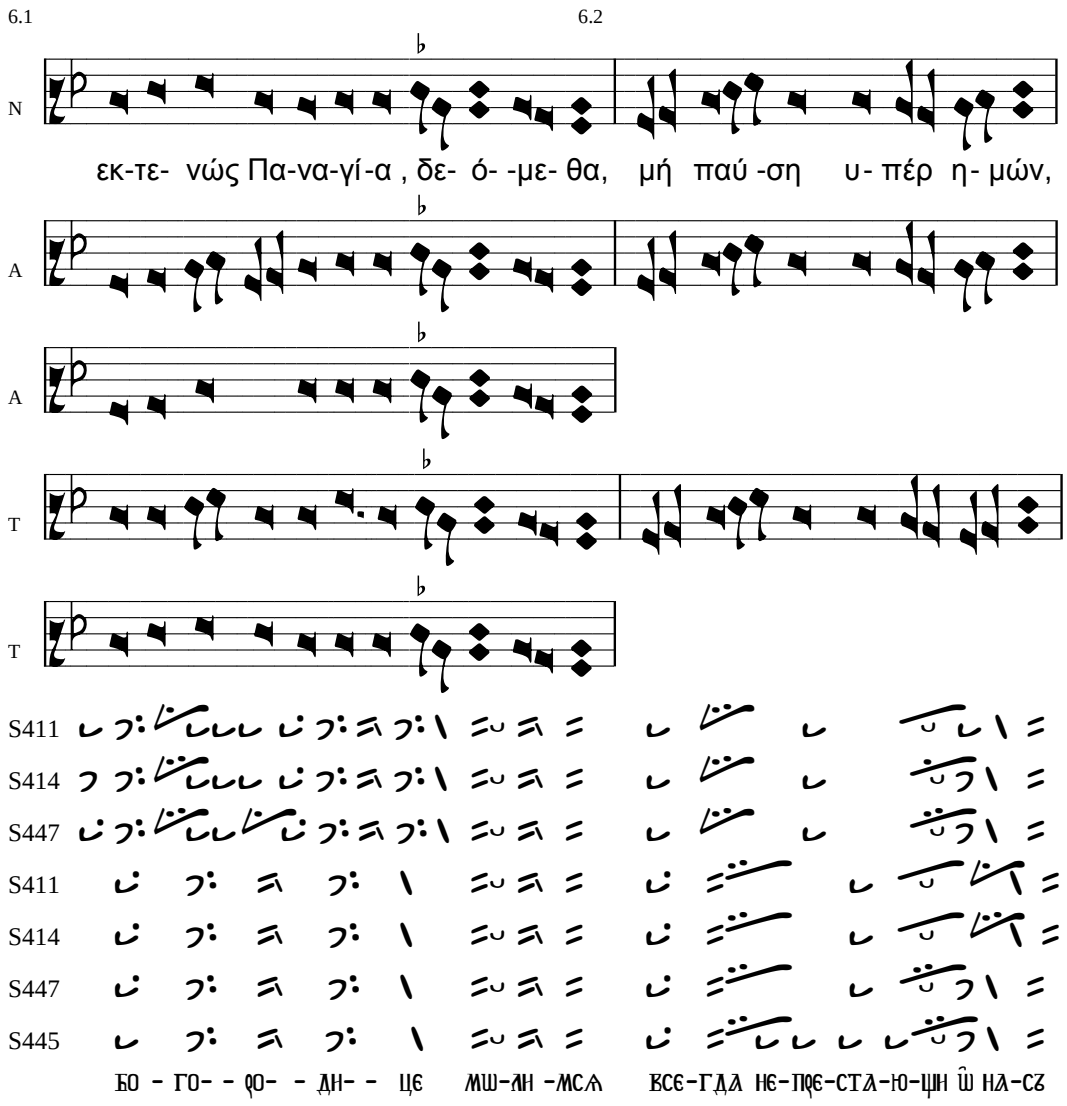

6.1 Grécka formula je predobrazom znamennej *kulizmy strednej*, v znamenných variantoch práve tento popevok nachádzame.

6.2 V znamenných neumoch nachádzame *rafatku* alebo *ometku*. Grécka formula je *#ometka*.

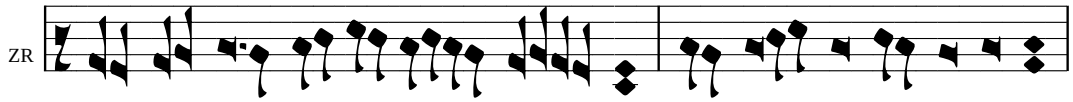

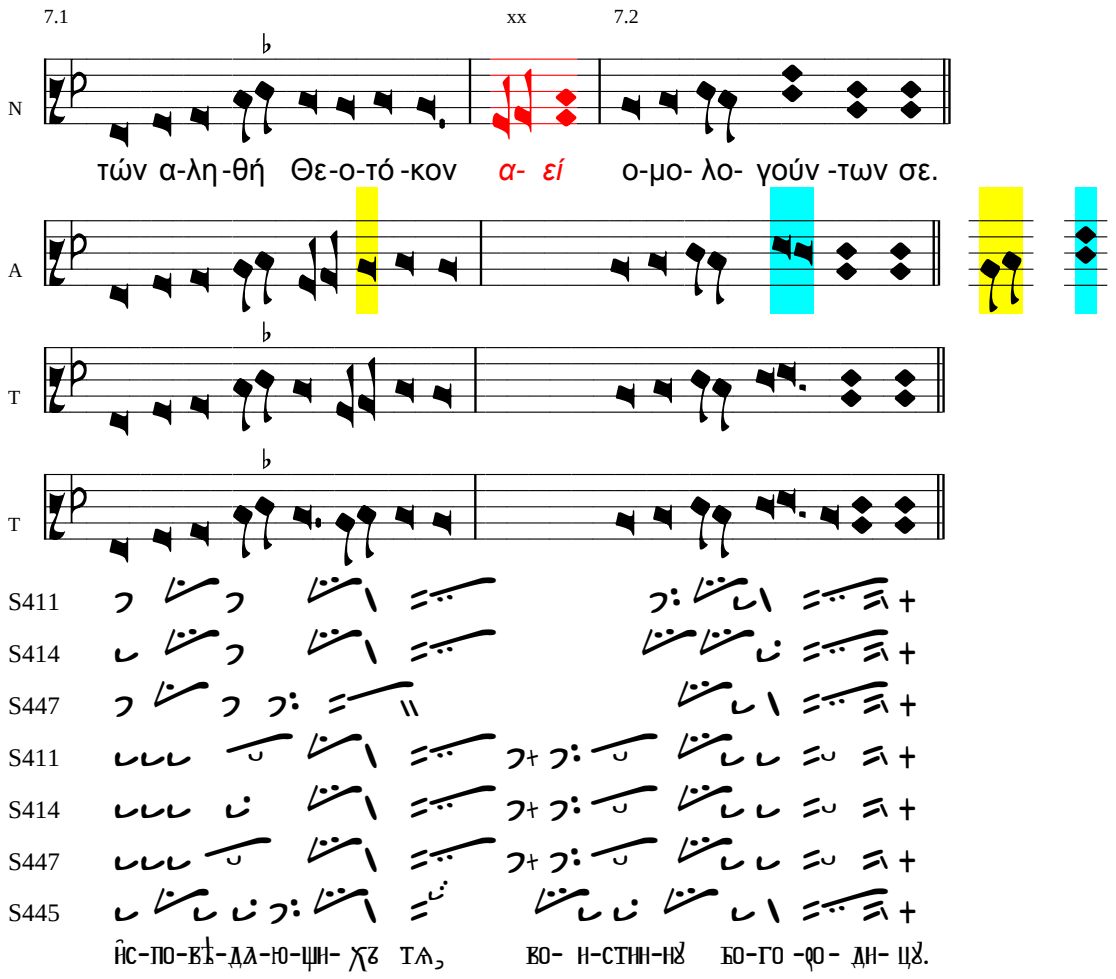

7.1 V rukopise S445 vidíme jednoznačný *vozmer* alebo *cagošu*. Ostatné pramene však nie sú celkom presvedčivé a neumový zápis pripomína skôr *veľkú cagošu*.
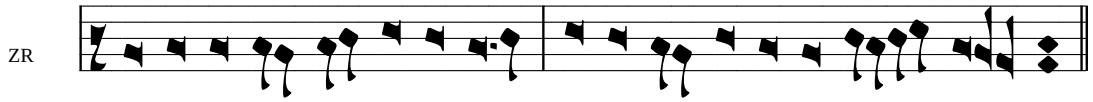
7.2 Prevažuje *pastela*, v jednej z pôstnych stichír je *kimza*. V gréckych prameňoch je *#kimza*.